

ČESKÝ ROZHLAS

Výroba

Tvůrčí skupina Drama a literatura – vedoucí Kateřina Rathouská

dramaturg: Marina Feltlová

režie: Aleš Vrzák

CR.TSLDL.2019

Rozhlasový seriál

STEFANO MASSINI

DYNASTIE – LEHMAN BROTHERS (1/3)

1. ČÁST - TŘI BRATŘI

překlad Irena Novotná

rozhlasová úprava Marina Feltlová

Postavy:

VYPRAVĚČ 1-4

HENRY

EMANUEL

MAYER

ÚŘEDNÍK

KULATÁ HLAVA DEGGOO

TEDDY WILKINSON – Dokonalá ručka

LÉKAŘ EVERSON

NEWGASS – Babettin otec

LOUIS SONDHEIM

SLUŽEBNÁ

PAULINE SONDHEIMOVÁ – Emanuelova manželka

MALÝ PHILIP (dítě) – Emanuelův syn

GUVERNÉR

INSPEKTOR

KAPITOLA PRVNÍ

Luftmenč

VYPRAVĚČ Obřezaný žid,
syn obchodníka s dobyt看kem,
vedle sebe jediné zavazadlo,
stojí nehybně
vzpřímený jako telegrafní sloup
na molu newyorského přístavu *number four*.

Díky Bohu, že doplul:

SBOR *Baruch ha-Šem!*

VYPRAVĚČ Díky Bohu, že odplul:

SBOR *Baruch ha-Šem!*

VYPRAVĚČ Díky Bohu, že je teď konečně tady,
tady v Americe.

SBOR *Baruch ha-Šem!*

Baruch ha-Šem!

Baruch ha-Šem!

VYPRAVĚČ Povyk dětí
nosiči hroutící se pod nákladem,
skřípání železa, kladek ston
a v tom mumraji
stojí nehybně
on.

Právě připlul,
na nohou ty nejparádnější střevíce,
dnes je obul poprvé,
šetřil si je na tuhle chvíli,

HENRY „*na chvíli, až budu v Americe*“.

Teď je opravdu tady.

A tu chvíli „*až budu v Americe*“

ukazují obrovské železo-litinové hodiny
tam docela nahoře
na věži newyorského přístavu:

7:25.

Vytáhne z kapsy tužku
a na útržek papíru
si poznamená čísla 7 a 25.
Tak tak si všimne,
že se mu chvěje ruka,
snad rozrušením
snad z nezvyklého pocitu,
že je po měsíci a půl plavby
zase na pevné zemi
-no tak, nekymácej se! –

Po měsíci a půl plavby
je o osm kilo lehčí.
Vousy hustší
než rabín,
vyrostly,
neholil je ani jednou za těch 45 dnů,
kdy přecházel sem a tam
mezi lehátkem, lůžkem a palubou
a mezi palubou, lehátkem a lůžkem.
Odplouval s vidinou Ameriky v hlavě,
přišel a teď vidí Ameriku před sebou,
už ne ve svých představách:
má ji před očima.

SBOR:

Baruch ha-Šem!

VYPRAVĚČ

Amerika se podobá nejspíš hrací skřínce:
Jedno okno se otevírá
a druhé zase zavírá,
jeden povoz zpoza rohu vyjíždí,
a druhý za vedlejší roh zajíždí,
jeden host od stolu vstává

a druhý dosedává.
HENRY *„Jako by to někdo dirigoval,“*
VYPRAVĚČ napadne jej na zlomek vteřiny
Vtom
ho někdo zatahá za rukáv.
Je to přístavní úředník
v tmavé uniformě,
s bílým knírkem, velkým kloboukem.
Na seznam si zapisuje
jména a čísla cestujících,
klade jim jednoduchou angličtinou jednoduché otázky:

ÚŘEDNÍK: Where do you come from?
HENRY: Rimpar.
ÚŘEDNÍK: Rimpar? Where is Rimpar?
HENRY: Bayern: Germany.
ÚŘEDNÍK: And your name?
HENRY: Heyum Lehmann. /hejum leman/
ÚŘEDNÍK: I don't understand. Name?
HENRY: My name is... Hey... Henry!
ÚŘEDNÍK: Henry, ok! And your surname
HENRY: Lehmann... /leman/
ÚŘEDNÍK: Lehman! Henry Lehman! /límen, henry límen/
VYPRAVĚČ A připojí razítko:
11. září 1844.

VYPRAVĚČ Henry Lehman se rozhlédne kolem sebe:
Zhluboka se nadechne,
uchopí zavazadlo
a spěšným krokem
- ač zatím netuší, kam půjde –
vstupuje
do hrací skříňky

zvané Amerika.

KAPITOLA DRUHÁ

Chamec

VYPRAVĚČ Ta místnost je malá.
Podlaha dřevěná.
K sobě přibitá prkna,
je jich celkem – sám je spočítal – 64
při chůzi praskají:
prostor pod nimi je dutý.

Obchod je malý, to je bez debat.
Zdá se být menší než je,
protože je rozdělený
prodejním pultem
z masivního dřeva
spočívajícím na podlaze jako katafalk
nebo stupínek v synagoze,
zabírá prostor
mezi čtyřmi stěnami
pokrytými
odshora dolů
policemi.

Stolička – z té se dosáhne do poloviny stěny.
Štafle – z těch se dostanete – v případě potřeby – výš,
k baretům
kloboukům,
rukavicím,
korzetům,
plášťům,
zástěrkám

a kravatám úplně nahoře.
Protože tady v Alabamě si nikdy nikdo nekoupí
kravatu.
Bílí jen o svátku kongregace.
Černí den před Štědrým večerem.
A těch několik místních židů
zase na *chanukovou* večeři.
Víc nikdo:
kravaty leží úplně nahoře.
Vpravo dole pod prodejním pultem
látky v rolích
látky rezné,
látky zabalené,
látky složené,
textilie,
prádlo,
hadry,
vlna,
juta,
konopí,
bavlna.
Bavlna.
Především bavlna,
tady
v téhle ulici v Montgomery, v Alabamě,
drží vše nad vodou – to je známá věc –
právě bavlna.
Bavlna,
bavlna různých druhů i kvality:
seersucker, /sírsakr/
čin
,
praporovina,

barchet,
doeskin /dósken/ se podobá jelenici
a nakonec
takzvaný *denim*,
pevná bavlněná tkanina
na pracovní oděvy
-nezničitelná-
Sem do Ameriky se dostala z Itálie
-nezničitelná-
modrá osnova, rezněbílý útluk,
námořníci z Janova do ní balívali plachty,
látka *blue de Gênes*
takzvaná janovská modř,
v angličtině zkomoleno na *blue-jeans*:
-nezničitelná-
Baruch ha-Šem!

Po levé straně místnosti
nejsou látky,
ale výlučně konfekce:
oblečení vyrovnané na policích jako vojáci:
saka,
košile,
sukně,
kalhoty,
pláště
a dva zimníky.
Barvy všechny stejné
šedá,
hnědá
a bílá,
tady v Montgomery jsou sami chudí zákazníci:
ve skříni jim visí jeden jediný sváteční oblek

na nedělní mši,
ostatní dny se pachtí,
hlavu skloněnou,
není úniku,
protože tady v Alabamě se nepracuje, aby se žilo,
žije se - to ano - aby se pracovalo.
A to ví dobře
Henry Lehman,
pětadvacet let,
Němec z bavorského Rimparu.

Henry Lehman,
obřezaný žid,
syn obchodníka s dobyt看kem,
si dobývá třetím rokem
chlebíček tvrdou dřinou
za prodejním pultem.
Pracuje, pracuje a pracuje.
Krám zavírá jen o *šábesu*,
zato má otevřeno - jak by ne? - v neděli ráno,
černoši se trousí dvě hodiny z plantáží na mši
a ulice Montgomery zaplňují
stařenky, děti a... ženy-
-ženy si cestou do kostela vzpomenou
na špulku nití,
že chtějí mít sukni spravenou
na ubrus k šití,
na záclony do panského sídla,
a protože v neděli není *šábes*,
hlas zákazníka vzývá

HENRY

*„Jen račte vstoupit, prosím,
Lehman má v neděli otevřeno!“*

VYPRAVĚČ

Na výplni dveří stojí velkými písmeny H. LEHMAN.

Jednoho dne se nad dveřmi zaskví krásný nápis
pěkně přes celé průčelí:
H. LEHMAN TEXTIL A KONFEKCE
Baruch ha-Šem!

K otevření krámku si vypomohl
hypotékou, garancemi, směnkami,
investoval i to málo svých peněz
do poslední mince.
Nezůstal mu ani půlcent.
Nic.
Počítá na prstech:
přinejmenším tři roky na umoření investic,
splacení dluhů
a vrácení věřitelům.
Potom až jednou splatí, co má-
-nemůže se dočkat-
počítá na prstech...
vtom se Henry Lehman zarazí:
v první řadě pracovat,
jak ukládá Talmud:
vyhodit *chamec*, vše kvašené,
a potom?
Potom se uvidí.

KAPITOLA TŘETÍ

Bulbe

VYPRAVĚČ Pozdní dopoledne na *Roš hašana*.
Kbelík s barvou stojí na ulici
před vchodem do obchodu
před dveřmi
s věčně se zasekávající klikou.

HENRY Zdravím tě, Kulatá hlavo! God bless you!
DEGGOO God bless you, Mister Lehman! Malujete novej štít?

VYPRAVĚČ Kbelík s barvou stojí na ulici,
v útrokách domu zatím mizí náklad vozu:
role bavlny metr krát čtyřicet.

Kbelík s barvou stojí na ulici.

Henry nařizuje:

HENRY „*Odpoledne at' je ten štít hotový.*“

VYPRAVĚČ 6 metrů na délku, metr na výšku.

Domalovat ho,

Henry mezitím přebírá bavlnu

a kontroluje kvalitu.

Kontroluje ji sám, osobně, lépe než kdo jiný,

odebírání ji

přímo

z plantáží:

uzavřel dohodu s černochem Kulatá hlava Deggoo,

který měří přes dva metry,

říká se mu Kulatá hlava

pro dokonale kulatou lebku.

na níž má naražený neodmyslitelný světlý slamák.

Kulatá hlava Deggoo dohlíží

na plantáže Smith and Gowcer:

bílí pochopili,

že otroci pracují více a lépe,

poroučí-li jim černocho, zkrátka jeden z nich.

Kulatá hlava Deggoo je takový, je mezičlánek:

stojí mezi otroky a bílými,

mzdu mu vyplácejí v bavlně,

v surové bavlně, kterou prodává dál.

Kulatá hlava Deggoo

je jako hodinky,
neděli co neděli
zpívá žalmy,
na hlavě naražený světlý slamák,
na sobě oblek do kostela (kde hraje na varhany),
bere to širokou silnicí přes Montgomery
a do obchodu Henryho Lehmana přiváží
vůz se surovou bavlnou, přadena a role:

Kbelík s barvou stojí na ulici.
Pro nový štít
zvolili žlutou.
Rodinná porada u Lehmanových.
Večer předtím, všichni spolu.
Žlutý nápis na černém podkladu.
Přitáhne pohledy:
přiláká zákazníky,
prohlašuje Henry.

„L“ začáteční písmeno jména Lehman bude velké.
To namaluje Emanuel.
Emanuel Lehman
o 5 let mladší než Henry
přišel do Ameriky zhruba před třemi roky,
Emanuel, ano.
Nebo lépe: Mendel, to je jeho pravé jméno.
Ale tady v Americe se – jak známo –
všechno mění – i jména.
Emanuel rychle dospěl.
Vlasy černější než smola,
knírek jako pruský dělostřelec,
odbojná povaha,
hned vzplane,

HENRY
VYPRAVĚČ

jak říká Henry.
„*Ale jestli přijedeš do Ameriky, budeš mě poslouchat.*“
No a teď je Emanuel tady,
skloněný k zemi
klečí na kolenou,
vyzbrojen štětcem,
v zástěře, aby si neušpinil oblek.
Ode dneška už neexistuje firma Henry Lehman,
ale
LEHMAN BROTHERS.

Písmeno „B“ slova Brothers
maluje
v potu tváře,
v předklonu,
s nejvyšším nasazením
třetí a poslední z bratří,
přistál v Americe jako balík před necelým měsícem
k smrti vyděšený z plavby, z oceánu, z bouří
i z kmeta rabína, jemuž chlapce svěřili,
aby jej dopravil k bratřím do Alabamy,
protože v Evropě vedl svobodomyslné řeči,
ano, tehle utřinos,
nevyzpytatelný jako roj vos.

Mayer Lehman,
20 let, ne víc,
věrný portrét své matky,
stále červená líčka,
aniž by pil víno,
kůže hladká,
neraší z ní ani chloupek,
tvář sladká,

jako čerstvě oloupaná brambora hladká,
jeho bratr Emanuel
nevynechá příležitost,
aby na něj nezavolal
v jidiš
a nehvíznul na něj jako by byl pes:
„*Mayere Bulbo!*“
Mayere „Bramboro“
Bulbe, ano,
takové jméno míval
tam v Evropě,
u nich doma v Německu,
v bavorském Rimparu, pes.

Tři mládenci, Lehman Brothers.
Henry.
Emanuel.
Mayer.
Henry je hlava těch tří
- tak to určil otec tam v Bavorsku –
Emanuel je paže.
A Mayer?
Mayer *Bulbe* je mezi hlavou a paží,
dohlíží,
aby paže neublížila hlavě
a hlava nezneužila paži.
Hlava, brambora a paže:
ano, na všechny pamatuje
nový dřevěný štít,
jen ho zavěsit.

TEXTIL A KONFEKCE LEHMAN BROTHERS

Jako každé ráno,

i dnes vstávají
tři bratři Lehmanovi
v pět hodin, ještě za tmy,
do lampy nalijí
velrybí olej a zapálí jej.
V domě se třemi pokoji
na Court Square
se myjí v obyčejném kbelíku,
společná modlitba zní,
každý ze sedmi dní.
Jako tam v Německu,
jako kdysi v bavorském Rimparu.

Potom si nasadí klobouky
a vyjdou ven,
vstupují do rozbíhající se hrací skříňky.
Otevírají dveře obchodu
se zasekávající se klikou.
Den po dni.
Den po dni.
Den po dni.
vlna,
konopí
a bavlna
bavlna: *the King Cotton*.
Dnes dostal Henry – hlava
- nápad –
Lehmanovi začnou prodávat
nejen textil a konfekci,
ne, jen textil a konfekce nestačí:
Budeme prodávat vše pro pěstování
bavlny *the King Cotton*.
Emanuel – paže – zvedne oči

HENRY

VYPRAVĚČ

a nepřátelsky si ho přeměří:

EMANUEL Nehodlám prodávat vědra a lopaty otrokům.

HENRY Jsi tady, abys dělal, co ti poručím:
obchod jsem otevřel já.

EMANUEL Na štítu je napsáno: „Brothers“.

HENRY Ano, na moje přání,
obchod ale dál patří mně,
je v něm všechno k mání.

EMANUEL Nebudu se špinit s plantážníky,
chci nabízet látky.

HENRY Spočítal jsem to:
majitelé plantáží koupí
setbu
náradí
vozíky.

EMANUEL Ty tvoje výpočty nejsou moje výpočty:
chci jistotu.

HENRY Zmlkni! To já tady...

VYPRAVĚČ Vtom zasáhne Mayer Bulbe,
hladký, bez vůně jako brambora:

MAYER Hej, Kulatá hlavo Deggoo:
Kdybychom prodávali setbu a náradí,
kupovali byste je?

DEGGOO Setbu a náradí, Mister Lehman?
God bless you! Brali bysme je okamžitě:
nejbližší dodavatel je až v Tennessee.

VYPRAVĚČ Emanuel si uplivne,
skloní se k zemi
a pustí se zase do malování štítu.
Černá a žlutá přiláká zákazníky,
jak řekl Henry.
V ulici bude vidět víc než jiné nápisy:

LEHMAN BROTHERS

zní dobře,

zní moc dobře.

I tohle

řekl Henry.

A Baruch ha-Šem!

Henry Lehman má vždycky pravdu.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Chanuka, or What happened after the fire

Baruch ata Adonaj

Elohejnu melech ha-olam,

Ašer kidšanu be-micvotav

ve-civanu le-hadlik ner

šel chanuka.

VYPRAVĚČ

Je večer svátku *Chanuka*,

Henry právě zapaluje sedmou svíci

a stojí za stolem

s Emanuelem a Mayerem

Baruch ha-Šem!

Je večer svátku *Chanuka*,

ještě se nerozbalily dárky,

když někdo buší

na dveře Lehmanových,

buší, buší mocně,

až se zdá, že zboří dům.

Kulatá hlava Deggoo. Nikdy nebyl tak rozrušený,

je prostovlasý, bez slamáku na hlavě,

klepe se, pláče, křičí:

DEGGOO

God bless you, Mister Lehman: hoří!

Plantáže jsou v plamenech!

VYPRAVĚČ

A skutečně, v temné noci,
ve vzduchu, ve větru toho divného večera,
dokonce i tady,
když -Henry, Emanuel a Mayer-
vyběhnou v Montgomery na ulici,
před kouřem není úniku,
štípe do očí.

Vozy se ženou bezhlavě sem a tam,
chvátají bezhlavě alejí.

Lidé s vědry, muži, mládež,
ve vzduchu kouř,
v hrdle, v nozdrách.

-Henry, Emanuel a Mayer – to vidí
„Tam v polích všechno shoří.“

Noclehárny otroků,
sklady, boudy
celé Montgomery je v ulicích,
celé Montgomery je na nohou
-Henry, Emanuel a Mayer – to vidí
„V plamenech je nejmíň pět plantáží! Všechno shoří!“

Sloupy dýmu vysoké čtyřicet metrů,
vysoké jako kostelní věže tam v Bavorsku.

Noc se oblékla do rudé,
obarvená jako štít,

zdi domů, ulice:

odlesky,

záře

ohlušující výbuchy z těch míst,

kam jedni běží pomoci,

zatímco druzí prchají,

utíkají

s dětmi v náruči,
polonazí,
muži i ženy,
utíkají bílí i černí,
hroutí se k zemi,
omdlévají,
nedá se dýchat,
kouř v hrdle,
v nozdrách,
v očích.

„Hoří všechno, všechno, bavlna je ztracená!“

Koně se vzpínají
v dýmu,
překocené kočáry,
vozy sjíždějící z cesty,
v letu odpadávající kola.

„Utíkejte k řece! Ke strouhám: pro vodu!“

Plantáže jsou v plamenech.

Nezbude z nich nic.

Nezbude z nich nic.

Nezbude z nich nic.

Je večer svátku *Chanuka*,

když přijde ta zpráva:

bavlna je v plamenech,

úroda je ztracená.

Ale v tu chvíli taky

Baruch ha-Šem!

všechno se musí pořídit znovu:

k novému začátku je potřeba

setby, náradí, vozů.

„Jen račte vstoupit, vážení,

firma Lehman Brothers má otevřeno!“

Firma Lehman Brothers má všechno, co postrádáte!“

MAYER Poslouchej, Kulatá hlavo Deggoo,
když teď zasejete, kdy sklídíte?

DEGGOO Po jednom ročním období, Mister Lehman,
no a potom se ještě musí prodat surová bavlna...

MAYER Zaplatíte surovou bavlnou:
třetinu úrody za pevnou cenu, stanovíme ji hned.
Dodáte nám ji a my ji prodáme.

DEGGOO God bless you, Mister Lehman!

VYPRAVĚČ Je večer svátku *Chanuka*,
Henry právě zapaluje sedmou svíci
a stojí za stolem
s Emanuelem a Mayerem
Baruch ha-Šem!
Je večer svátku *Chanuka*,
život všech se změní:
Lehman Brothers
prodávali textil a konfekci,
oheň rozhodl jinak:
teď budou kupovat a prodávat
surovou bavlnu.
Alabamské zlato.
Brambora zázraky činí.

KAPITOLA PÁTÁ

Špan dem lošek

VYPRAVĚČ Jistě, surová bavlna není jako bankovky.
Od požáru neplatí
Lehmanovým bankovkami,
nýbrž surovou bavlnou.

Malý sklad za závěsem dávno nestačí,
ne, už vůbec nestačí.

Našli větší obchod,
jen o tři bloky dál za baptistickou kaplí,
v níž Kulatá hlava hrává v neděli na varhany.

Chodí to takhle:

Lehmanovi dodají plantážím setbu, náradí
a vše potřebné.

Plantáže dodají Lehmanovým na oplátku surovou bavlnu,
Lehmanovi naplní sklad bavlnou
a prodají za vyšší cenu:

HENRY

„o něco vyšší“,
říká Henry,

EMANUEL

„dvojnásobnou“,
navrhuje Emanuel:

MAYER

„o třetinu vyšší: dejme se zlatou střední cestou“
radí Mayer Bulbe.

VYPRAVĚČ

Prodají ji textilkám.

Ty mi dodáš bavlnu, já ji prodám.

Ty mi dnes zaplatíš v bavlně,
já zítra vydělám velké peníze.

Je to obchod?

Je.

Another day, another dollar!

Do obchůdku

na široké třídě v Montgomery

s dveřmi se zasekávající se klikou

a s velkým černožlutým nápisem LEHMAN BROTHERS
proudí pestré zástupy.

Dovnitř právě vplouvají slaměné klobouky plantážníků,
ale i hořící doutníky průmyslníků,

holínky a pláště plantážníků,
ale i psí dečky a lněné šaty průmyslníků,
vcházejí tam
černí jako Kulatá hlava Deggoo
i bílí obchodníci ze Severu:
jako Teddy Wilkinson,
soudek s kravatou,
má světlou bradku a potem věčně orosenou tvář.
Mayer Bulbe ho pohotově překřtí
na „Dokonalou Ručku“,
protože se neustále holedbá:

WILKINSON

Na dlaních nemám jediný mozol,
mám dokonalé ruce:
nikdy se nedotkly rýče,
jen přepočítávají peníze.
Vy mi dodáte 8 vozů surové bavlny,
já vám zaplatím plnou cenu
a je na mně, abych na tom zboží vydělal,
je to na mně a na mém podniku.
Pokud vám to vyhovuje, plácnete si.

VYPRAVĚČ

A plácnou si.
Lehman Brothers na jedné straně,
Dokonalá ručka na té druhé.
Smlouva uzavřena.
Baruch ha-Šem!

Od toho dne se objevuje
Teddy Wilkinson často:
v kočáru s koly se stříbřitými paprsky
zastavuje před dveřmi,
klika se zasekává, bere za ni,
nyní už ale ví, jak na ni.
Dokonalá ručka se přivalí jako soudek

ozdobený kravatou
až před prodejní pult.
Pokaždé koupí 8 vozů surové bavlny.
WILKINSON Ale kdybyste jí měli víc, vzal bych ji.
VYPRAVĚČ Poznamená a současně hodí na pult
dva svazky bankovek.
Pak si utře pot, zapálí doutník:
WILKINSON Jeden z Lehmanů by se měl jednou
přijet podívat na mou továrnu.
VYPRAVĚČ A Emanuel Lehman jednou
to pozvání přijme.
Rozhodl se.
A chystá se na Sever,
aby si prohlédl tkalcovnu
Teddyho Wilkinsona Dokonalé ručky.
4 dny cesty tam
a 3 dny cesty zpátky,
protože bavlna z vozů je vyložena,
a jsou lehčí.
HENRY Tady je moře práce
a ty si odjedeš na deset dnů?
VYPRAVĚČ Tak Henry doráží
a protáhne obličej
chvilí předtím, než Mayer Bulbe zalže:
MAYER Dohodli jsme se spolu,
po těch deset dnů zastanu i jeho práci.
VYPRAVĚČ A Emanuel odjel
s výmluvou, že doprovodí osobně
8 vozů surové bavlny za plnou cenu.
Na veliké továrně je nápis
WILKINSON COTTON,
vypráví po svém návratu.

Pro Dokonalou ručku pracuje spousta lidí,
jsou placení, kdepak otroci,
„má pracovní síla“, tak o nich mluví.
Budova vysoká dvacet metrů
s obřím komínem vykukujícím ze střechy
a dýmajícím
bez ustání dnem i nocí
mocněji než doutník Wilkinsona
Dokonalé ručky,
který prochází továrnou na sobě bílý oblek,
vykonává přísný dohled,
kolem pekelně lomozí
desítky stavů poháněných parou
a 7 metrů dlouhými a 4 metry širokými
mechanickými hřebeny
pročesávají a soukají
vytrvale bavlnu,
dopředu, dozadu,
pročesávají a soukají,
dopředu, dozadu,
pročesávají a soukají,
dopředu, dozadu,
pročesávají a soukají.

A v tu chvíli se Emanuel– alespoň tak to vypráví –
zahleděl na parní stroje
hltající surovou bavlnu
- 8 vozů z Alabamy za plnou cenu-
a nemohl nemyslet na to,
že kdyby jich bylo 100, 200, 1000
že i takový počet by pozřely
k radosti Dokonalé ručky a jeho pracovní síly,
placených lidí, zaměstnanců, ne otroků.

Baruch ha-Šem!

Když Emanuel dovypráví,
Henry za pultem se tváří, že nerozumí.
Jednoduše proto, že on je hlava a jeho bratr paže:
a ne naopak,
a paže nemůže vnuknout hlavě nápad.
Mayer *Bulbe*, právě proto,
to račte chápat,
-že byl a je brambora –
se zřejmou prostotou rostliny
si ale může dovolit

říct,

kolik je jedna a jedna:

MAYER

Dobrá, domluveno,
je-li to, jak říkáš, sežeňme více bavlny.

MAYER

plantáže Kulaté hlavy Deggoo nám prodávají bavlnu
po 15 dolarech za vůz,
mohli bychom tedy chtít po Wilkinsonovi Dokonalé ručce 25.
A nám by zbylo 10.
Vynásobeno stovkou vozů
to dělá 1000 dolarů.
Dvojnásobek sumy, kterou vyděláváme.
Jak to říkával otec?
Dát koni ostruhy.
A hnát ho pryč, dál,
přes doly a struhy.
Až do New Orleansu!

VYPRAVĚČ

Dát koni ostruhy.
„*Špan dem lošek!*“
Touhle větou dokáže

bezvýznamná jednadvacetiletá brambora
přimět k odpovědi dvě lidské bytosti.

Anebo
přesněji,
hlava odvěti čistě rozumově:

HENRY

Na štítu
ale není nápis
Nákup-Prodej

VYPRAVĚČ

A paže dodá čistě prakticky:

EMANUEL

Zítřka to tam připíšu. Chceš?

VYPRAVĚČ

Ta douška „*chceš*“ utiší
rázně
nesoulad mezi Henrym a Emanuelem Lehmanovými
a nazítří ráno –
zčerstva-
Špan dem lošek!
Na zemi, na ulici zase stojí
kbelík s barvou,
vedle leží právě odmontovaný vývěsní štít:
NÁKUP-PRODEJ BAVLNY LEHMAN BROTHERS

KAPITOLA ŠESTÁ

Šiva

VYPRAVĚČ

Tady v New Orleansu je suchý vzduch.
Dva bratři Lehmanovi
sedí na dvou dřevěných stoličkách
opření o zeď,
čekají,
zdraví,
děkují.
Dveře se zavírají

a zase se otevírají: další...

Dlouhý vous, ani jeden se od chvíle,
kdy začal smutek, neholí.

Od chvíle,
kdy tady v New Orleansu
zrádně a bez výstrahy
vzala ve třech dnech
jednoho z nich
žlutá zimnice.

EVERSON: Je to nemoc z Antil, pokud se nemýlím.

VYPRAVĚČ To řekl doktor Everson,

EVERSON: Dej Bože, abych se mýlil...

VYPRAVĚČ Doktor Everson tu větu
předevčirem nedokončil.

A zůstal tiše stát,

tiše jako

teď dva bratři,

sedí na dvou dřevěných stoličkách

opření o stěnu,

zatímco dveře se zavírají

a zase otevírají

a dovnitř vstupuje další člověk.

Rozhodli se, že zachovají veškerá pravidla:

Šiva a šlošim,

jak to dělávali tam v Německu,

veškerá pravidla jako bychom byli v bavorském Rimparu.

Sedm dní nevycházet.

Nevařit: poprosit o jídlo sousedy,

vzít si je a hotovo.

Roztrhali si šaty, jak se sluší,

roztrhali je hned po návratu

z pohřbu,

jsou žízniví, zpocení, nic do nich není...
tady v New Orleansu je suchý horký vzduch.

Dva bratři Lehmanovi
odříkávali i *Kadiš*.
Den co den,
ráno i večer,
od chvíle, kdy začal smutek.
Teď mají
zesláblý hlas,
vyhaslé oči.
sedí na dvou dřevěných stoličkách
opření o stěnu
a čekají,
zdraví,
děkují.
Dveře se zavírají
a zase otevírají: další...

Obchod se zasekávající se klikou
je dnes zavřený.
Dnes jako včera i předevcírem.
Dnes a ještě týden.
Existuje deset let
a za deset let nebyl nikdy zavřený
takovou dlouhou dobu.

KAPITOLA SEDMÁ

Kiš Kiš

VYPRAVĚČ Martha umí počítat do pěti.
Pět, ano.

Potom, co se přidala plantáž Mistera Tennysona,
prodává už pět alabamských plantáží
surovou bavlnu firmě Lehman Brothers.

Martha umí počítat do pěti.

Je jí 14 let.

Lehmanovi ji koupili za 900 dolarů:

jejich první otrokyně.

1, 2, 3, 4, 5! Chytrá Martha!

Pět plantáží.

Nakoupit a prodat

zhruba 400 vozů surové bavlny.

Čistý zisk Lehman Brothers

činí 12 dolarů na vůz. Ne víc.

Na první pohled se zdá,

že je to hodně.

Ve skutečnosti

je to zoufale málo.

Dopravit surovou bavlnu

z Alabamy na Sever

není levné.

Levní nejsou ani koně, ani vozy,

Levní nejsou ani nosiči,

ani nádeníci vykládající surovinu,

Aby vydělali,

potřebovali by alespoň 20 dolarů na vůz.

Alespoň.

A nejméně 400, 500 vozů surové bavlny.

Nejméně.

Tím pádem dvojnásobný počet plantáží.

Dvojnásobný.

Emanuel Lehman chce jednat,
jako každá sebevědomá paže,
nespokojí se s počítáním na prstech,
chce činy.

Ano, vždyť je to snadné.

Dá si schůzku s majiteli plantáží
a vysvětlí jim, že na té hře nebudou tratit:
až bude úroda pod střechou,
dostanou denně na ruku hotovost,
A je to vyřízeno. Co je snadnějšího?

Emanuel chce činy:

Skutečně

-stále s dlouhým vousem, neboť je ve smutku-
neváhá klepat na dveře majitelů plantáží.

Sedávat na pohovkách v salónech,
přijímat pozvání k večeři na verandách,
poslouchat, jak dcery vlastníků hrají na klavír,
on, který si nepotrpí ani na hudbu, ani na klavír.

EMANUEL

Bravissima Miss!

Vaše dcera je zázračné dítě!

Zahrajte ještě!

VYPRAVĚČ

Tyhle věty

vyslovuje se skřípěním zubů,

bledne v obličeji,

trousí lichotky na hudební číslo,

vyšší diplomacie není schopen,

Emanuel Lehman není bystrý prostředník,

není politik,

není usměvavý,

otec mu tam v bavorském Rimparu

vždycky říkal:

„ty nejsi *Kiš Kiš*,“

ty nejsi „pus pus“
A to je pravda.
Bez pochyb.
Žádná paže není *Kiš Kiš*.
Tím méně Emanuel.
Jak se rozčílí a vzteká,
brunátní,
rudne v obličejí
jako krocan
pokaždé, když pán domu,
majitel plantáží
nerozumí nabídce
a vykrucuje se.
Možnost, že by se vyzkoušel-
druhý ze zbylých bratří Lehmanových,
se vůbec nebrala v potaz.
Žádná brambora se přece nevyzná v diplomacii.
A navíc Mayer *Bulbe* nosí v hlavě
už nějaký čas,
už od svátku *Purim*
něco jiného,
tehdy nad mísou koblížků
políbil na čelo Barbaru Newgassovou, řečenou Babette,
a pošeptal jí prý do ucha:
Babette, krásná jako Luna...
Zelenina s básnickým střevem,
vycházející hvězda, co se nezdá.

MAYER
VYPRAVĚČ

19 let, Babette.
Na pravé tváři drobné mateřské znaménko, Babette.
Světlé oči, Babette.
Spona z korku spínající vlasy do copu, Babette.
Hřívá tmavší než dřevo nákupního pultu, Babette:

pultu, za nímž Mayer
už nějaký čas
plete i prosté sčítání a odčítání
a zapomíná zavřít obchod
-Babette-
Jistě: Babette, zase ta Babette.

NEWGASS

Mladý muži,
žádáte o mé dítě,
rád bych věděl,
s čím přesně obchodujete.

MAYER

Nějaký čas jsme prodávali látky,
Mister Newgass,
s tím je ale konec.

VYPRAVĚČ

Babette a její matka
jsou v sousední místnosti s černými služebníky,
ucho na dveřích a zraky upřené na zámek.

NEWGASS

Neprodáváte-li už látky, k čemu je vám obchod?

MAYER

My pořád prodáváme,
Mister Newgass.

NEWGASS

A co prodáváte?

MAYER

Prodáváme bavlnu,
Mister Newgass.

NEWGASS

A bavlna není látka?

MAYER

Ve chvíli, kdy ji prodáváme... ještě ne,
Mister Newgass.

NEWGASS

A není-li to ještě látka, kdo ji od vás koupí?

MAYER

Ten, kdo z ní vyrobí látku,
Mister Newgass.
My jsme mezičlánek.
My jsme právě ten mezičlánek,
Mister Newgass.

NEWGASS

Co je to za povolání,

být mezičlánkem?

MAYER Tohle povolání zatím neexistuje,
Mister Newgass.
My ho vymysleli.

NEWGASS Aha. A proč bych měl dát svoji dceru
nějakému „zprostředkovateli“.

MAYER Protože slušně vyděláváme,
Mister Newgass!
Přesněji: vyděláme.
Přísahám: věřte mi!

VYPRAVĚČ A spolu s tímto „*věřte mi*“
Mayer Bulbe
vykouzlí takový úsměv
tak přesvědčivý,
tak sebejistý,
tak důvěryhodný,
že se pan Newgass i jeho osm synů
vzdávají,
ba co víc:
uvěří mu.
A tím, že *mu uvěří*, svěří
bramboře
jedinou dceru a jedinou sestru –
která vzápětí vpadne radostně do dveří.

Nejvíc ale udiví ten úspěch
Emanuela Lehmana.
Pozoruje obdivně bratra,
sleduje, jak lichotí paní domu,
slyší, jak se směje, uvolněně žertuje
a dokonce poctivě
uctivě

rozdává polibky – *Kiš Kiš Kiš Kiš* –
a dělá všechno to,
co on jako správná paže neumí.

Nazítří ráno,
první den oficiálních zasnub
-do svatby chybí 720 dnů-
Mayer Lehman
kdysi přezdíváný *Bulbe*, nyní *Kiš Kiš* –
je formálně pověřen
vystupovat jménem Lehman Brothers,
navazovat a udržovat vztahy s partnery,
klepat na dveře majitelů plantáží,
sedat na pohovkách v salónech,
přijímat pozvání k večeři na verandách,
poslouchat dívenky hrající na klavír...
jemu se to nepříčí, neboť Babette
-jeho Babette-
hraje na klavír
a učí hru na klavír
jako žádná jiná.

V březnu 1857,
94. den oficiálních zasnub
-do svatby chybí 627 dnů-
se zásluhou Mayera *Kiš Kiš*,
Babette a Chopina
zvyšuje počet plantáží prodávajících bavlnu Lehmanovým
z pěti na sedm.

Září 1857,
ze sedmi na deset.

Leden 1858,
z deseti na patnáct.

Červen 1858,
z patnácti na osmnáct.

Prosinec 1858,
720. den oficiálních zasnub
-do svatby chybí jen den-
se zásluhou Mayera *Kiš Kiš*,
Babette a Johana Sebastiana Bacha
zvyšuje počet plantáží prodávajících bavlnu Lehmanovým
z osmnácti na čtyřadvacet.

Mazl- tov!

Plantáže, plantáže, plantáže:
kam oko dohlédne otroci pracující dnem i nocí,
odtud doputuje
dříve nebo později
surová bavlna
do rukou Lehman Brothers.
2 500 vozů surové bavlny ročně.
50 000 dolarů zisku,
prochází přes obchůdek v Montgomery
se stále se zasekávající klikou.
Koupit, prodat.
Koupit, prodat.
Koupit, prodat.
Koupit, prodat.

DNES ZAVŘENO – SVATBA
oznamuje cedule zavěšená na dveřích.
Emanuel Lehman

objednal
z New Orleansu
jako svatební dar
překrásné
křídlo.

KAPITOLA OSMÁ

Something about New York

Emanuel Lehman
poslechne opět rady Teddyho Wilkinsona Dokonalé ručky
a jednoho krásného rána
se chystá do New Yorku
na veletrh bavlny,
který navštěvují velkoodběratelé,
průmyslníci ze Severu, co jí říkají „zboží“,
v jejich továrnách pracují placení lidé,
pracovní síla, ne otroci.

MAYER

Veletrh v New Yorku?
Co má New York společného s bavlnou?
V New Yorku nikdy neviděli
pole s bavlnou!

VYPRAVĚČ

Tentokrát se ozve nasupeně Mayer:

MAYER

Tady je hromada práce a ty si jen tak na deset dnů odjedeš?

VYPRAVĚČ

Jelikož dopálené bramboře schází slova
a paže zůstává i ve čtyřiceti paží,
za 3 hodiny už sedí v kočáru.

Emanuel je v New Yorku poprvé v životě.
Úl, bleskne mu hlavou při pohledu z okénka kočáru,
zatímco kolem se míhá
pestrobarevný dav

a vozy tažené koňmi nebo vedené lidmi.
New York,
prodavači,
bedny i bedýnky,
děti i starci.
New York,
ortodoxní židé i černošské kolonie,
katoličtí kněží, námořníci, Číňané i Italové.
New York,
šedé mrakodrapy s kamennými průčelími,
sochy a zahrady, fontány, tržiště.
New York,
uniformy i tuniky,
klobouky a sutany.
New York,
Nestoudný,
přesto velký, obrovský, velkolepý
New York.
Baruch ha-Šem!

Veletrh bavlny
zaujímá, dá se říci, víceméně jednu čtvrt'.
Tlačence, valící se
prodejci i kupci:
stoly, u kterých se vyjednává, cedule s cenami,
role látek
a bavlna, surová, upravená, vybělená,
tabule s cenami
ledva napsanými a už přepisovanými:
nuly,
nuly,
nuly,
nuly,

oblaka křídly,
spletenec přízvuků,
obchodníci z různých končin:
přijeli zdaleka, aby uzavřeli smlouvy,
podepsali a zaplatili.

Emanuel prochází mezi lidmi
s bojovně vztyčenou bradou,
s nosem nahoru, ač není nikdo,
protože ví,
-dobře ví-
že za jeho jménem,
za Lehman Brothers
čeká
tam v Alabamě
vyrovnáno v řadě
2500 vozů surové bavlny ročně.

SONDHEIM

Jistě, sháním bavlnu,
ovšem kvalitní,
a taková se sežene jen v Alabamě.

VYPRAVĚČ

Ta věta dospěje
k Emanuelu Lehmanovi
od stolu vpravo,
kde jedná tucet hebrejců v kravatách
zahaleno kouřem z doutníků.
Dospěje zcela zřetelně
k jeho uchu
přes nepropustný zástup i ohlušující rámus.

EMANUEL

VYPRAVĚČ

Já, máte-li zájem, prodávám surovou bavlnu z Alabamy.
Vysoký, distingovaný pán
starý mnoho zim, vousy jak rabín,
vlasy bílé jako sníh si ho přeměří:

SONDHEIM Vy? Vlastníte plantáž? Vy?
EMANUEL Ne, nevlastním ani jednu plantáž,
zato prodávám bavlnu
z 24 plantáží.

VYPRAVĚČ Ti druzí staří páni se od srdce smějí.
SONDHEIM Co to máte za povolání?
EMANUEL Lehman Brothers: zprostředkovatelé.
VYPRAVĚČ Ti druzí staří páni se od srdce smějí.
SONDHEIM A za jakou cenu?
EMANUEL Za cenu, která bude vyhovovat vám i mně.
VYPRAVĚČ Nikdo se už nesměje.
SONDHEIM Dobrá, mládenče, promluvíme si o tom.
Jistě máte tady v New Yorku kancelář.
EMANUEL Zatím ne, pane.
Ale příští týden to bude jinak.

SONDHEIM Ptejte se po Lousi Sondheimovi, na Manhattanu.
VYPRAVĚČ Dořekne to
a vzápětí ten vysoký a distingovaný pán
uchopí hůlku se zlatou rukojetí,
dá jí znamení
komusi v davu: připozdívá se, chce domů.
Z davu vystupuje
dívka
v bílých šatech a slaměném klobouku
útlá jako kmínek čerstvě vysazeného stromku
tam v Německu, v bavorském Rimparu.
Dívka se zadívá
na zlomek okamžiku
na Emanuela:
lhostejně,
roztržitě,
rozmrzele,
udiveně.

A mladý muž
na ni uhranutě hledí.
SONDHEIM To je moje dcera Pauline.
VYPRAVĚČ Jen tu jednu větu řekne
pán starý mnoho zim, vousy jak rabín,
bere dceru v podpaží
a ztrácí se v davu.

VYPRAVĚČ Emanuel
sdělí tři dny nato
svému bratrovi Mayerovi
že na Liberty Street 119
jsou volné prostory, ideální na kancelář.
EMANUEL Protože v New Yorku, Mayere,
jen v New Yorku
se bavlna
mění v bankovky.

VYPRAVĚČ Neprozradí mu nic,
pochopitelně
mu nemůže říct nic
o Pauline Sondheimové.
O jejím slaměném klobouku.
O jejích bílých šatech.
Neřekne mu nic.
Jenom to, že se musí
vrátit do New Yorku,
okamžitě,
co možná nejrychleji.
A ten druhý z bratří Lehmanů
tomu za mák nerozumí.
Nebo přesněji,
rozumí dokonale,

že i paže
může někdy
ztratit hlavu.

KAPITOLA DEVÁTÁ

Kiddušin

VYPRAVĚČ Mayer žije v Montgomery.
Emanuel v New Yorku.
Lehman Brothers jsou dva.
Ač je dělí tisíce kilometrů,
jako by byli jedno jediné tělo
spojené bavlnou.

Mayer žije v Montgomery,
na Jihu mezi plantážemi.
Když jede v kočáru po hlavní třídě,
černoši uctivě smekají klobouky.
Kulatá hlava Deggoo,
nepřestává opakovat dětem
Mayera a Babette:

DEGOO *„Vaším otcem je Mister Lehman Cotton.“*

VYPRAVĚČ Emanuel žije v New Yorku,
a když jede v kočáru přes Manhattan,
nikdo nesmeká klobouk,
protože takových jako on jsou v New Yorku stovky.
Emanuel si přesto připadá výjimečný,
nejsmělejší.
A není nic nebezpečnějšího
než smělá paže,
protože hlava se v tom nejhorším případě
smělými myšlenkami pouze zaobírá,

kdežto paže jedná.
To se ukázalo
v den, kdy se Emanuel Lehman oficiálně
ohlásil
na Manhattanu
a s kyticí v ruce
stanul na prahu výstavního domu Louise Sondheima.
Ne, nešel za otcem,
ale za dcerou Pauline:

EMANUEL

Dobry den, slečno.
Neznáte me:
já jsem Emanuel Lehman,
proslavím se
a prosím, abyste si me vzala.

VYPRAVĚČ

Dívka,
tentokrát v modrých šatech
a bez slaměného klobouku.
se na něj zadívala o něco déle:
lhostejně,
roztržitě,
rozmrzele,
udiveně,
poté se mu vysmála do očí:

PAULINE

Já už jsem vdaná.

EMANUEL

Ano? Ale ne za Emanuela Lehmana!

Ať je to, kdo je to, není pro vás.

Já ano.

PAULINE

A to říká kdo?

EMANUEL

Já.

VYPRAVĚČ

Dveře Sondheimova domu
mu hlučně
prásknou

před nosem,
Emanuel Lehman neklesá na mysli:
na tomhle místě,
na tomhle prahu
bude stát zase
za necelý týden,
kytici květů dá do vázy,
aby nemusel kupovat novou.

EMANUEL Dobrý den, slečno.
Byl jsem tady před týdnem,
jmenuji se Emanuel Lehman,
jsem hlavním dodavatelem vašeho otce
a chci vás požádat o ruku.

VYPRAVĚČ Pauline Sondheimová,
tentokrát ve fialkových šatech
se na něj zadívala o něco déle:
lhostejně
roztržitě
rozmrzele
udiveně
a pak se mu opět vysmála do očí:

PAULINE Copak jsem vám už neodpověděla?

EMANUEL Ano, ale ne tak, jak jsem si přál.

PAULINE No a?

EMANUEL No a tak nechám na vašem otci, aby rozhodl o datu a sepsání
ketuby.

VYPRAVĚČ A dveře Sondheimova domu
mu podruhé
prásknou hlasitě
před nosem,
Emanuel Lehman neklesá na mysli:
na tomhle místě,

na tomhle prahu
bude stát zase
za necelý týden,
kytici květů dá do vázy,
aby nemusel kupovat novou.

EMANUEL Dobrý den, slečno.
Byl jsem tady před týdnem,
i týden předtím:
jmenuji se Emanuel Lehman,
jsem jeden z nejbohatších židů v New Yorku
a chci vás požádat o ruku.

VYPRAVĚČ Pauline Sondheimová
tentokrát v tyrkysových šatech
se na něj zadívala o něco déle:
lhostejně,
roztržitě,
rozmrzele,
udiveně
a chystala se mu opět vysmát do očí,
avšak on ji předběhl
a
cíleně
jako opravdová paže
vypálil:

EMANUEL Rozumím, slečno:
Uvidíme se zase za týden.

VYPRAVĚČ A vrátil se zase za týden.
A zase za další týden.
A ještě za další.
A ještě za další.

Za tři měsíce
po 24 pokusech
mu Pauline Sondheimová,
tentokrát v letních šatech,
nechala otevřené dveře
a v nich jej vítala
služebná.

EMANUEL
SLUŽEBNÁ

Slečna Pauline Sondheimová není doma?
Očekává vás s otcem v salónu,
pane Lehmane.
Dejte mi ten klobouk.

VYPRAVĚČ

A v pouhých dvou hodinách
se dojednalo vše:
datum svatby,
ketuba,
baldachýn chupa
i barva ubrusů na hostinu.

Na svatbě
nechyběli průmyslníci ze Severu
ani majitelé 24 plantáží z Jihu,
v průběhu hodování je ale museli rozdělit,
protože se častovali nadávkami
a metali po sobě talíře.
Nechyběl bratr Mayer s Babette Newgasovou,
ani jejich nejmladší děti.
Kulatá hlava Deggo poslal z Alabamy krocana:
opeřence dostali darem sloužící,
kteří se jej ani nedotkli,
protože byl z Jihu
a Jefferson Davis vyhrožoval válkou.

Ten večer
si Emanuel Lehman
natažený na posteli
s očima upřenýma na strop
pomyslel, že právě teď
se mu začíná skutečně dařit.
Má ženu.
Kancelář v New Yorku.
Svazky bankovek v trezoru.
24 dodavatelů bavlny z Jihu
a 51 odběratelů ze Severu.
Kolébán těmito úvahami
poklidně
usínal,
když tu se mu na zlomek vteřiny
otřel o ucho
vítr studený jako led:
co stojí světem svět,
jen jediná věc
umí všechno zmařit,
válka.
Mezi Severem a Jihem.
Ale ne, to byla jen ošklivá myšlenka
z těch, které se otírají o ucho těsně před spaním.
Zavře ji do zásuvky
a
pokojně
usne.

KAPITOLA DESÁTÁ

A little glass

VYPRAVĚČ První výstřel války Severu proti Jihu

probudí Mayera Lehmana
před úsvitem,
3 dny poté, co se Montgomery prohlásí
hlavním městem států Jihu.
Myslí na jediné, co sklady bavlny?
Státy bavlny vystupují z Unie,
„Bavlna dává sbohem Severní Americe!“

První výstřel války Severu proti Jihu
probudí Emanuela Lehmana v New Yorku,
myslí na jediné, co odběratelé?
Rozdělí-li se
naráz Sever a Jih,
jak to Lehmanovi navléknou,
aby zůstali dál mezičlánkem?

Třetí měsíc války
Teddy Wilkinson Dokonalá ručka
zavřel továrnu:
pracovní síla
-placení lidé: zaměstnanci, ne otroci-
narukovala
-ne dobrovolně-
nikdo nemá na to, aby za sebe zaplatil 300 dolarů.
Všichni do války proti Severu!
Koleje letí do vzduchu,
železnice v plamenech,
smlouvy se ruší:
v dobách války nepotřebujeme bavlnu!
Plantáže zavřené, spálené
proměněné v bitevní pole:
vojáci spí tam,
kde kdysi rostla bavlna.

Střely jen prší!
Všichni do války proti Jihu!
Smlouvy se ruší:
v dobách války nepotřebujeme bavlnu!

Mezi dvěma tábory
zaklínění,
křehcí
jako skleněný pohár,
Lehman Brothers

Ze čtyřadvaceti plantáží, které jim dodávaly bavlnu
8 lehlo popelem,
9 zkrachovalo,
7 se drží zuby nehty a s puškou v ruce.
Z jedenapadesáti odběratelů
30 skončilo,
10 je válce
11 se drží zuby nehty a s puškou v ruce.
Jih už neprodává bavlnu Severu.
Sever už nekupuje bavlnu z Jihu.

A mezi dvěma tábory
zaklínění,
křehcí
jako skleněný pohár,
Lehman Brothers.

Emanuel Lehman
v New Yorku
je stále paží,
nevzdává se: chce jednat.
V hlavě mu leží peníze,

v hlavě mu leží obchody,
jen ta bavlna,
jen ta bavlna,
zachránit, co se dá:
mezi palbou z děl
(v Chattanoogozě právě umírá 120 000 lidí)
Lehman v zoufalství
(v Atlantě právě umírá 70 000 lidí)
nakládá
(v Savannah právě umírá 40 000 lidí)
700 tun bavlny
na loď plující do Evropy,
kde není válka,
kde není ani Unie, ani Konfederace,
ani stoupenci Severu, ani stoupenci Jihu,
ale kde se především
stále
prodává
bavlna!

Mayer Lehman
v Montgomery,
Kiš Kiš a Bulbe v jedné osobě,
je měkkosrdcatou bramborou
hájící
upřímně
svůj domov, Alabamu,
v hlavě mu neleží peníze,
v hlavě mu neleží obchody,
zapomíná na bavlnu
-beztak je ztracená-
a mezi palbou z děl
(v Georgii právě umírá 50 000 lidí)

MAYER
VYPRAVĚČ

Lehman
hrdinsky
(v New Orleansu právě umírá 70 000 lidí)
zvolá
(ve Virginii právě umírá 20 000 lidí)
„Já, Mayer Lehman, jsem obránce Jihu“.
Za peníze Lehmanových
vykupuje vězně,
za peníze Lehmanových
platí vyzbrojování,
za peníze Lehmanových
podporuje vdovy, sirotky, raněné,
ale především
se nadobro
loučí
s bavlnou!
A právě v ten okamžik,
se podaří mimoděk
a jako zázrakem
mezi palbou z děl
udržet
Lehman Brothers
na nohou,
protože
zatímco polovina Ameriky je na kusy,
na jednom i na druhém konci,
-Sever
-Jih
-Unie
-Konfederace
-Abraham Lincoln
-Jefferson Davis,
Ti dva bratři,

Emanuel a Mayer,
každý
dělá pravý opak toho, co ten druhý
a
po zemětřesení
se v moři sutin
udrží
na nohou
jen
ten skleněný pohár.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

~~Reb Lašon~~ Bank for Alabama

VYPRAVĚČ Stoupenci Severu vyhráli válku
a Abraham Lincoln
osvobodil
v jediné vteřině
svým podpisem
všechny otroky,
a
Montgomery už není jako dřív.
Doktor Everson,
který léčil v New Orleansu dětem otroků spalničky,
potřásá hlavou
jako v časech žluté zimnice:
*„Naráz spolknutá svoboda
dusí,
Mister Lehman:
vzpříčí se v hrdle
jako příliš velké sousto krocana.
Ach, Bože, kéž bych se mýlil...“*

Kulatá hlava Deggoo
už není otrokem:
Zásluhou Severu, války a Abrahama Lincolna
je z něj svobodný člověk.

V kočáru
taženém znaveným koněm
vnímá
Mayer Lehman
cestou do Montgomery
poprvé krajinu:
plantáže zavřené
s nápisem NA PRODEJ,
sklady vypálené,
ubytovny, v nichž dříve žili otroci, prázdné,
ohrady pobořené,
půda přeoraná,
vozy rozvalené
a především
všude
ticho,
obrovský, ohromný hřbitov
velký jako Alabama
-možná jako celý Jih –
zhroucený
bezútěšný
skomírající.

V kočáru
taženém znaveným koněm
napadne
Mayera Lehmana ten večer,

cestou do Montgomery,
že je to snad stejné
jako tenkrát
před 15 lety
-to byl ještě Henry-
když vypukl požár
a právě oni,
Lehman Brothers,
vzkřísili Montgomery k životu.

Den nato
stojí
usměvavý
-to on umí, je *Kiš Kiš* –
Mayer Lehman
v tmavém obleku
pod dvěma vlajkami
před guvernérovým stolem.
Ten si jej udiveně měří
s brýlemi francouzské výroby na nose,
dívá se na něj, jako se díváme na blázny:

GUVERNÉR: Předneste znovu tu nabídku,
Mister Lehman:
zřejmě jsem nerozuměl.

MAYER: Zajisté, Excellence.
Vše vybudujeme znovu.
Od začátku,
od nuly
jako...

GUVERNÉR: Promiňte, pomalu!
Chcete to provést za státní peníze?

MAYER: Ovšem, vy nám poskytnete kapitál.
A Lehman Brothers vybudují Alabamu, navíc...

GVERNÉR: Pomalu, zadržte:
pokud vím,
firma Lehman Brothers
prodává bavlnu.
Já, guvernér Alabamy,
bych měl dát kapitál na rekonstrukci...
firmě zaměřené na látky?

MAYER: My nejsme žádní krejčí, Excellence:
my jsme obchodníci.

GVERNÉR: Ale odborníci na bavlnu.

MAYER: Ovšem, s tím souhlasím:
Vzešli jsme z bavlny.
Jako vy.
Nevlastnil jste snad kdysi plantáže?
A může-li vzejít z bavlny guvernér,
může se z bavlny zrovna tak zrodit banka.
Věřte mi.

VYPRVĚČ A spolu s tímto „*věřte mi*“
Mayer Lehman
vykouzlí takový úsměv
tak přesvědčivý,
tak sebejistý,
tak důvěryhodný,
že guvernér Alabamy
se pod jeho tíhou
vzdává,
ba co víc: uvěří mu,
a tím, že mu uvěří, svěří
někdejší bramboře
miliony dolarů kapitálu.
Má jedinou podmínku:
nad dveře

se zasekávající se klikou
se zavěsí
nový
štíť:
LEHMAN BROTHERS
a
vedle se připíše
černé na žlutém
BANK FOR ALABAMA.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

Der Boykhreder

VYPRAVĚČ Stoupenci Severu vyhráli válku
a New York
už není jako dřív.
Do čísla 119 na Liberty Street
s černožlutým štítem
svítícím novotou
nikdy nevcházelo tolik
tak rozmanitých lidí.
Spěchají sem od chvíle,
kdy se Emanuel Lehman,
obřezaný žid,
syn obchodníka s dobyt看em,
stal jedním ze zakladatelů
Burzy bavlny, zde v New Yorku.
Sem do New Yorku,
kde nikdy neviděli pole s bavlnou,
se sváží veškerá bavlna z Ameriky,
The King Cotton
- zlato Jihu.
Jak říká Emanuel:

*„vynáší, to ano,
ovšem nezbohatne se z něj.“*

Stoupenci Severu vyhráli válku
a New York
už není jako dřív:
ohňostroj stíhá ohňostroj,
překvapení stíhá překvapení,
čím dál víc,
čím dál víc,
čím dál líp.
Emanuel Lehman
to cítí
ve vzduchu,
když jede v kočáru
se ženou Pauline
a veze do židovské školy
Miltona, Philipa, Hariett a Eveline.
Dokonale oblečení,
učesání,
upravení,
vychovaní
zasednou do lavic s dětmi Sachsových,
Singerových,
Goldmanových,
Blumenthalových:
jako ony se zúčastní v synagoze obřadu bar-micva,
jako ony se naučí jezdit na koni,
jako ony zkusí ten nový sport,
který přivezla do New Yorku Miss Mary Outerbridgeová,
říká se mu tenis.
A jako ony budou přirozeně hrát na housle,
protože na housle hraje dítě

v každé dobré newyorské rodině:
housle jsou graciézní:
„podtrhují siluetu“.
Při hraní se stojí
před publikem
a je to moderní nástroj
s budoucností, pružný,
nepřekáží, není neforemný
jako klavíry na verandách jižanských domů.
Philipovi Lehmanovi ještě není šest
a už hraje bezchybně.
Je nejlepším žákem,
je nejlepší z židovské školy,
je nejlepší na zkouškách sboru,
umí už číst i psát
hebrejsky, německy a anglicky,
počítat do sta
hebrejsky, německy a anglicky,
na oslavách ohromuje přítomné,
matka ho žádá, aby ukázal v atlasu,
kde je ta malá tečka
jménem Rimpár, Bavorsko.
Philip by uměl také ukázat,
kde je Montgomery, Alabama,
ale to – usoudila jeho matka –
by hosty zdaleka tak nezajímalo.

PAULINE: Philipe, než si půjdeš hrát, pověz,
v čem je tatínkovo bohatství?

MALÝ PHILIP: V bavlně.

PAULINE: V bavlně?
Philipe, co to povídáš?
Soustřed' se!
Jak to říká tatínek?

Firma Lehman Brothers spočívá
na dvou pilířích, a to na...

MALÝ PHILIP: Na kávě a na železnici.

PAULINE: Výborně, Philipe!

A teď už si utíkej hrát.

VYPRAVĚČ Káva a železnice.

Ano,

od chvíle, kdy stoupec Severu vyhráli válku,

New York

doslova

šílí

po černé tekutině zvané káva

a po černém kouři vlaků.

Vedle Burzy bavlny

se otevřela Burza kávy.

Emanuel Lehman v ní má podíl

jako Goldmanové,

Blumenthalové,

Sachsové,

Singerové:

Baruch ha-šem za the King Coffee!

Firma Lehman Brothers měla 24 plantáží bavlny,

nyní má 27 dodavatelů kávy.

Ale i káva,

jak říká Emanuel Lehman:

EMANUEL Vynáší, to ano,

ovšem nezbohatne se z ní.

VYPRAVĚČ Opravdu

zbohatnout lze,

Emanuel to ví

a tchán mu dává zapravdu,

na železnici,

zatím neexistuje,
ale brzy bude:
Celá Amerika,
úplně celá se zaplní
kolejemi a nádražími,
od severu k jihu,
od východu na západ,
tuny železa,
tuny uhlí,
tisíce a tisíce kolejí.
I Teddy Wilkinson Dokonalá ručka
přebudoval své továrny:
k čertu s bavlnou!
dnes vyrábí železné šrouby a matice ke kolejím,
přepočítává peníze,
je jich dvakrát více než dříve.

INSPEKTOR: Okamžik, Mister Lehman:
pokud vím,
firma Lehman Brothers prodává bavlnu.

VYPRAVĚČ To namítl vrchní inspektor drah,
když mu Emanuel Lehman
nabídl, že bude mezičlánkem:
že bude zprostředkovatelem:

EMANUEL Vy nám dáte peníze, my zaplatíme stavitelům,
vy nám dáte peníze, my provedeme výběr a realizaci.

INSPEKTOR Ano, ale proč bych měl proboha,
já, vrchní inspektor drah,
poskytnout kapitál na budování železnice...
firmě zaměřené na látky?
Promyslím si to.

EMANUEL Jistě, vrátím se za týden.

VYPRAVĚČ Zase za týden a zase za další,
nebojácně

se známou taktikou paže,
neúnavně,
nicméně
v tomto případě
zbytečně.
Až jednoho večera,
ležel už v posteli
a chystal se usnout,
ucítil
Emanuel Lehman,
jak se mu o ucho otřel vánek
a pošeptal mu, co má dělat:
ten vánek
vál od Montgomery
a byla v něm sotva postřehnutelná bramborová vůně,
avšak silná natolik, že ji rozeznal
a nazítří ráno,
hned za rozbřesku
zamířil do obchůdku na Jihu
s klikou, která se zase zasekává.

EMANUEL Mayere, poslouchej mě dobře,
 potřebuju tě v New Yorku.

MAYER Co já v New Yorku?
 Dohodli jsme se, že zůstanu tady:
 já v Montgomery
 a ty tam, na Liberty Street.

EMANUEL Ale k čertu! Ty jsi přece brambora!
 Byla válka, Mayere,
 svět se změnil:
 s tou zatracenou bavlnou je konec,
 jsou jiné možnosti!

MAYER: Buduju novou Alabamu

za státní peníze!
EMANUEL: To můžeš
i z New Yorku!

VYPRAVĚČ A vtom
se ve dveřích objeví
doktor Everson,
který dávno neléčí spalničky dětem otroků.
Měří si Emanuela
v krásném obleku,
mhouří oči za hustými řasami:

EVERSON: Bože můj, jste to vy, Mister Lehman?!
Nepoznal jsem vás,
vy jste se ale změnil!
Z vás je teď Newyorčan,
to se pozná podle šatů.
Když přišel sem do Montgomery
váš bratr Henry,
ještě předtím než otevřel krámk, víte,
říkával, že by se rád dostal
do New Yorku.
Slíbil to vašemu otci...!

VYPRAVĚČ Doktor Everson
pronesl na prahu
pouze těch několik vět
jako marioneta
vedená za nitky neznámo kým,
někým seshora.
Emanuel Lehman se nedívá na bratra:
zírá
na tu loutku,
stejně jako Mayer,
ne a ne od ní oči odtrhnout.
Oba dva

ucítí
v ten okamžik
vánek,
otře se jim o ucho
a ten vánek voní jítrem
má vůni kbelíku s barvou,
má vůni okapávajících štětců,
má vůni tří bratří, kteří zavěšují štít
před tisícem let,
společně
jako v tehle okamžik:
hlava,
brambora,
paže.
Stojí beze slova,
nekonečně dlouho,
myslí přitom na New York,
čeká na ně,
protože
„Henry má pravdu!“
A to bohatě stačí.